

Tips voor thuis bij dyslexie op het vo

(bron T. Braams, A. Smits, T. van de Beek, T. van Gemert, docenten voortgezet onderwijs)

bewerkt voor ouders door T. van de Beek

Omdat dyslexie niet alleen maar een probleem is met lezen en spellen, kan uw kind op momenten dat u er als ouder niet op bedacht bent, door de dyslexie worden gehinderd. Het spreekt vanzelf dat het niet makkelijk is om steeds te worden geconfronteerd met deze handicap: verdriet, woede, spanningen en faalangst kunnen het kind langdurig parten spelen.

Bij scholieren op het voortgezet onderwijs uit dyslexie zich anders dan in de basisschool. In deze paragraaf zetten we de mogelijke gevolgen van dyslexie op een rijtje. De problemen kunnen van kind tot kind erg verschillen. Op geen enkel kind zullen alle hieronder beschreven problemen van toepassing zijn.

Lang niet altijd is het mogelijk de dyslectische problemen van uw kind weg te werken. Er zal naarmate uw kind ouder wordt in toenemende mate gezocht moeten worden naar hulpmiddelen, compensaties en dispensaties.

Problemen zijn vaak zichtbaar op de volgende onderdelen: Lezen; schrijven en spellen; sociaal-emotionele problemen (problemen in de klas, frustraties en spanningen); vreemde talen; problemen bij andere vakken; dyslexie in combinatie met een ander (leer)probleem.

Lezen - Lees- en spellingproblemen blijven natuurlijk de meest kenmerkende problemen bij dyslexie. De leesproblemen van dyslectische scholieren in het voortgezet onderwijs kunnen heel uiteenlopend zijn. In de tabel staan problemen vermeld die men kan tegenkomen.

Leesproblemen	Tips: Altijd 4 kanalen inschakelen bij het leren: luisteren, kijken, spreken en schrijven
1. Informatie te traag lezen, helemaal niet kunnen lezen 2. Informatie: moeite met selecteren van hoofdzaken 3. Informatie: veel details missen	<ul style="list-style-type: none"> • U leest de lange teksten voor, zodat uw kind zijn begrip meteen kan activeren. Uw kind leest zacht mee. • Uw kind leest teksten hardop • In ernstige gevallen: boeken lezen met auditieve ondersteuning (www.dedicon.nl) of tekst naar spraaksoftware: bijv. Kurzweil of Sprint plus (www.lexima.nl) . • Het aanleren van schema's zodat er een betere verwerking komt van zakelijke teksten. • Ook voor het plezier thuis blijven lezen, zodat het technisch leesniveau op peil blijft. Vooral in de vakantie! • Vanuit het gegeven dat een dyslectisch kind beter symbolen kan onthouden dan stukken tekst is het raadzaam om bij het leren van proefwerken met 'Mindmapping 'te werken (www.lereniseenmakkie.nl).
4. Moeite met opzoeken van informatie in woordenboeken, encyclopedieën, internet	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik hulpmiddelen zoals encyclopedie of woordenboek op computer, Readingpen met woordenboek. • Leer uw kind werken met zoekmachines, door goede combinatie van zoekwoorden te gebruiken.

5. Leest niet of zeer weinig voor plezier of ontspanning	<ul style="list-style-type: none"> • Zoek samen leuke verhalen/boeken die niet te gemakkelijk zijn (woordenschat vergroten). • Stimuleer het lezen door de eerste hoofdstukken van een spannend boek voor te lezen. Het zelf lezen is daarna gemakkelijker (context is bekend). • Stimuleer het lezen van stripverhalen en alle andere teksten waartoe het kind wel te motiveren is (bijv. een krant als Kidsweek , informatieve boeken). • Elke dag blijven lezen. Het "onderhouden" van het technisch niveau is essentieel voor de informatieverwerking.
6. Krant lezen: geen interesse	<ul style="list-style-type: none"> • Lees voor de leeftijd interessante stukjes voor uit de krant en bespreek deze met de leerling of neem een abonnement op Kidsweek. • Stimuleer het kijken naar het Journaal of bijv. National Geographic (vergroting kennis van de wereld, woordenschat, interesse).
7. Moeite met internet lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Stel Internet Explorer via EXTRA - >INTERNETOPTIES -> ALGEMEEN in op een beter leesbaar lettertype. Lettertype en lettergrootte van internet sites kunnen worden overruled door de eigen instelling. • Download een tekst-naar-spraak programma (bijv. Deskbot bij www.bellcraft.com (gratis) of Readplease.
8. Ondertiteling televisie lezen: te traag	<ul style="list-style-type: none"> • Kilometers lezen om voldoende leestempo te ontwikkelen.
9. Grote moeite om boeken voor een literatuurlijst uit te krijgen	<ul style="list-style-type: none"> • Lezen van boeken met auditieve ondersteuning (www.aangepastlezen.nl). Er zijn tegenwoordig ook MP3 bestanden van boeken te downloaden tegen een vergoeding(www.123luisterboek.nl).
10. Heeft bij lezen last van bepaalde lettertypes (bepaalde lettergrootte)	<ul style="list-style-type: none"> • Lettertype Arial 12 of Univers instellen op de computer. • Teksten vergroten m.b.v. een kopieerapparaat

Schrijven en spellen - Ook de spelling van Nederlandse woorden levert dyslectische kinderen veel problemen op. De spellingregels zijn vaak onvoldoende geautomatiseerd. Met name onder tijdsdruk of stress en bij het uitvoeren van meerdere taken tegelijk (stellen en spellen, bezig zijn met het beantwoorden van een vraag en ook nog aan de spelling moeten denken) worden er vaak veel fouten gemaakt. In de tabel staan mogelijke spellingproblemen.

Schrijf- en spellingproblemen	Tips
11. Het niet juist spellen tijdens andere vakken	<ul style="list-style-type: none"> • Vanaf 10 jaar spraakherkenningsprogramma Dragon Natural Speech uitproberen indien spelling en/ of handschrift het gebruik hiervan zinvol maken. • Kinderen met dyslexie hebben baat bij visuele ondersteuning. Laat hen daar gebruik van maken bij het inprenten van spellingtechnisch lastige woorden, die mogelijk qua spellingregelgeving verwarrend of lastig te onthouden zijn. Kijk voor tips op www.lereniseenmakkie.nl. • Leer uw kind bij woorden tekeningen te maken en kleur te gebruiken. Hierdoor is het woordbeeld gemakkelijker uit het geheugen te halen en betrek je beide hersenhelften bij het leren. • Woorden (thuis) dagelijks laten oefenen met bijv. www.wrts.nl (gratis te downloaden) een App is beschikbaar! • Vraag de school niet twee verschillende talentoetsen op 1 dag in te plannen. • Op de faciliteitenkaart staat vaak dat dyslectische leerlingen voor een deel mondeling overhoord kunnen worden. Leer uw kind hiervan gebruik te maken.
12. Moeite met foutloos overschrijven uit een boek of in de agenda van het schoolbord	<ul style="list-style-type: none"> • Overschrijven helpt <u>niet</u> om een betere spelling te krijgen! Correct overschrijven vergt voor een dyslectische leerling het uitschakelen van al zijn (gedeeltelijk adequate) spellingkennis en het dom letter voor letter kopiëren. Dit is zeer moeilijk vol te houden en levert geen bruikbare kennis op. • Leer uw kind aan het eind van de dag om zijn agenda te vergelijken met een mede-leerling die de agenda consequent gebruikt. Hij kan dan invullen wat hij gemist heeft.
13. Traag schrijven	<ul style="list-style-type: none"> • Extra tijd inplannen voor schrijftaken bij het huiswerk. • Bij ernstige schrijfproblemen gebruik maken van computer of laptop met tekstverwerking en ev. spraakherkenning (Dragon)
14. Vermijdingsgedrag t.a.v. schrijven omwille van de spelling	Werken met klad- en nette versies bij het huiswerk.
15. Moeite met het maken van aantekeningen (luisteren en opschrijven tegelijk lukt niet)	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren, samenvatten en schrijven tegelijk is te veel. Leer uw kind hulp te vragen bij een mede-leerling die netjes schrijft en goed kan samenvatten.

<p>16. Startproblemen, hoe begin ik met het schrijven van een stuk</p> <p>17. Formuleringsproblemen bij het produceren van een tekst</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leer aan eerst een opzet van de tekst te maken, met inleiding, een aantal kernen en een slot. • Probeer te starten met een woordweb of een Mindmap • Werk op een computer (laptop) met spellingcontrole
<p>18. Problemen met het aanbrengen van een structuur in de zinnen, de tekst die je schrijft</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leer uw kind hoe te werken met Mindmapping voor het schrijven van de tekst. • Hanteer een schrijfstijl met korte zinnen, zonder bijzinnen. • Laat uw kind eerst hardop zeggen wat hij wil schrijven en blijf bij schrijven dicht bij de gesproken versie. • Vertel uw kind dat de eerste versie een ruwe versie mag zijn. Het is makkelijker iemand te helpen als er ten minste wat op papier staat. • Eventueel kunt u daarbij specifieke software inzetten, zoals Inspiration of Sparkspace (voor de tekstorganisatie) en Texthelp (tekst naar spraak om te horen of de zinnen goed lopen). • Kijk de teksten samen na of corrigeer ze.

Problemen in de klas – Bij de problemen die dyslectische leerlingen in de klas hebben, valt te zien dat dyslexie niet alleen maar een lees- en spellingprobleem is, maar ook tot uiting komt bij het luisteren, bij het praten en bij onthouden van informatie.

Functioneren in de klas	Tips
<p>19. Mondeling gegeven opdrachten niet verstaan of niet onthouden</p> <p>20. Moeite met breedspakige uitleg of instructie (overbelasting korte duurgeheugen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag de mentor of uw kind vooraan in de klas mag zitten. • Vraag of uw kind in de klas een maatje toegewezen krijgt waaraan hij iets mag vragen. • Vraag of docenten vaker willen controleren of uw kind de opdracht goed heeft onthouden (opdracht laten herhalen). • Vraag docenten ev. kernpunten te herhalen. • Vraag of docenten de opdrachten en/of instructie visueel willen ondersteunen (plaatjes, schema's, picto's)
<p>21. Moeite met het onthouden van meerdere opdrachten tegelijk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag of docenten de opdrachten ook op het bord willen schrijven.
<p>22. Problemen met opdrachten die snel gegeven worden of met docent die snel spreekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag betreffende docenten uw kind goed in de gaten te houden en te helpen/herhalen waar nodig. • Vraag docenten meer tijd te nemen voor het geven van de opdrachten/instructies • Vraag docenten huiswerk al eerder tijdens de les te geven, niet als de bel al is gegaan.
<p>23. Concentratieverlies door achtergrondlawaaï</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leer uw kind zijn oren af te dekken m.b.v. de oortjes van zijn MP3-speler • Vraag of uw kind vooraan in de klas mag zitten.

24. Makkelijk de draad kwijt raken na gestoord te zijn	<ul style="list-style-type: none"> Vraag docenten toe te staan dat een uw kind een rustige werkplek opzoekt.
25. Moeite met organisatie: roosters, wat heb ik waar nodig, waar moet ik wanneer naar toe	<ul style="list-style-type: none"> Vraag docenten voldoende tijd te nemen om deze zaken goed duidelijk te maken. Probeer met de mentor een Noodprocedure af te spreken: wat te doen als het misgaat. Zorg voor een map in de tas voor: losse opdrachten, proefwerken, brieven van school, dingen die ondertekend moeten worden. Orden thuis de documenten met uw kind. Geef elk vak in het rooster een kleur. Geef de schriften en boeken ook die kleur
26. Woordvindingsproblemen tijdens het vertellen	<ul style="list-style-type: none"> De tijd nemen, druk er af proberen te halen.
27. Moeite met het gestructureerd vertellen over een voorval	<ul style="list-style-type: none"> De tijd nemen, druk er af proberen te halen. Helpen met structureren.
28. Problemen met het noteren van huiswerk	<ul style="list-style-type: none"> Agenda controleren (m.b.v. het klassenboek) Leer uw kind aan het eind van de dag om zijn agenda te vergelijken met een medeleerling die de agenda consequent gebruikt. Hij kan dan invullen wat hij gemist heeft.
29. Moeite met communicatie met docenten over dyslectische problemen	<ul style="list-style-type: none"> Laat uw kind opschrijven wat voor hem moeilijk is, daar gesprek over aangaan. Probeer bij docenten begrip te kweken voor dyslectische problematiek, het is onmacht en geen onwil.
30. Komt tijd te kort bij (lees)opdrachten	<ul style="list-style-type: none"> Lees een lange tekst voor Leer uw kind gebruik te maken met voorleessoftware
31. Problemen met tentamens, examens	<ul style="list-style-type: none"> 30 minuten extra examentijd Audio-examen Gebruik van laptop met tekstverwerker Teksten kunnen vergroot worden aangeboden Wat staat er in de dyslexieverklaring en op de faciliteitenkaart?

Frustraties en spanningen - Zelfs als een dyslectische leerling heel erg zijn best doet, zijn de resultaten vaak niet zo goed. Dat kan tot een flinke faalangst leiden. Dyslectische kinderen en jongeren hebben daardoor vaak een lager gevoel van zelfwaarde en meer depressieve klachten dan hun niet-dyslectische leeftijdgenoten. Ze hebben veel meer twijfels over hun capaciteiten dan anderen. De omgeving reageert ook niet altijd op een goede manier op de problemen die dyslectische kinderen ondervinden. Soms voelen kinderen zich zeer oneerlijk behandeld. Door de lees- en spellingproblemen, de lagere zelfwaardering en de vaak geuite twijfels, zijn andere mensen snel geneigd hun capaciteiten te onderschatten.

Frustraties en spanningen	Tips
32. Interne toeschrijving van problemen: bijv. ik ben dom, ik leer dat nooit, minderwaardigheidsgevoelens.	<ul style="list-style-type: none"> Voorkom persoonsgebonden toeschrijving van problemen (het is mijn schuld). Zorg voor acceptatie van het probleem
33. Externe toeschrijving van succes: mazzel gehad, de docent heeft me gematst	<ul style="list-style-type: none"> Zijn de eisen die de docent bij het proefwerk stelt volkomen helder? Help uw kind zijn succeservaringen aan zichzelf toe te schrijven.
34. Externe toeschrijving van problemen: bijv. het ligt aan de docent	<ul style="list-style-type: none"> Ga in gesprek met de betreffende docent samen met uw kind.

35. Externaliserend reageren: boos zijn, de clown uithangen, etc.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadruk waar uw kind wel goed in is en zoek mogelijkheden om daarmee te compenseren.
36. Sterk sociaal wenselijk reageren	<ul style="list-style-type: none"> • Zoek de ingangen waarmee de motivatie van uw kind te verbeteren is (wat vindt hij/zij leuk).
37. Compenseren in sociaal gedrag t.a.v. leeftijdsgenoten	<ul style="list-style-type: none"> • Leerproblemen zijn een 'trigger' voor stemmingsproblemen en stemmingsstoornissen! Let op signalen en roep op tijd hulp in.
38. Teruggetrokken reageren, stilletjes	<ul style="list-style-type: none"> • Depressiviteit uit zich lang niet altijd met neerslachtigheid! Dit is een aanwijzing voor stemmingsproblemen en stemmingsstoornissen! Dit vraagt om counseling.
39. Psychosomatische klachten: hoofdpijn, buikpijn, slaapproblemen	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek situatie met school en neem eventueel contact op met uw huisarts.
40. Moeite met acceptatie van de dyslexie	<ul style="list-style-type: none"> • Praat met uw kind over zijn/haar ervaringen of schakel externe hulp hierbij in. • Adviseer uw kind te gaan praten met de dyslexiebegeleider op school
41. Een hekel hebben aan bepaalde vakken, te weten:	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek met uw kind waar de hekel vandaan komt. Bedenk dat de benadering door de docent hier vaak een grote rol in speelt. • Bespreek samen met uw kind en de docent hoe het vak plezieriger kan worden voor uw kind (meer uitleg, meer positieve aandacht, meer rekening houden met de dyslexie)
42. Weinig erkenning voor dyslexie bij klasgenoten, plagen, jaloezie bij klasgenoten m.b.t. bijvoorbeeld het gebruik van hardware, aangepaste cijfers ed.	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg dat uw kind niet in een sociaal isolement komt door een uitzonderingspositie. • Zorg dat het leerprobleem 'dyslexie' duidelijk en geaccepteerd is door klasgenoten. Bespreek dit met uw kind en zijn mentor. • Laat uw kind in overleg met de mentor/docenten een spreekbeurt houden over dyslexie in de klas.
43. Docent erkent dyslexie niet, houdt geen rekening met de dyslexie	De school heeft een dyslexiebeleid opgesteld. Alle leraren dienen zich te houden aan de afspraken die er zijn rondom dyslexie en meer specifiek rondom dit dyslectische kind.
44. Moeite met het onbegrip over dyslexie die blijkt uit opmerkingen van een docent	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek met deze docent wat de oorzaak van de problemen van uw kind is. Demotivatie is veelal het gevolg van het leerprobleem en niet de oorzaak!
45. Moeite met het gegeven dat heel hard werken vaak niet tot een goed cijfer leidt (geen loon naar werken)	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor succeservaringen bij gebieden waar uw kind wel kan scoren (compensatie).
46. Werkt minder hard of helemaal niet meer door de ervaring dat hard werken niet tot een goed cijfer leidt (demotivatie en aangeleerde hulpeloosheid t.g.v. deze ervaringen)	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor succeservaringen: een succesvol product (werk, cijfer), een succesvol proces (plezier in het werk, goede relatie met medeleerlingen).

	<ul style="list-style-type: none"> Kijk samen met uw kind op de faciliteitenkaart welke faciliteiten ingezet mogen worden zodat succeservaringen mogelijk worden.
47. Moeite met de hogere werkdruk	<ul style="list-style-type: none"> Help uw kind bij zijn werkplanning. Het werk moet bij voorkeur 's middags afgemaakt worden. 's Avonds is er dan tijd voor andere dingen. Zie voor handige weekplanners: www.lereniseenmakkie.nl Probeer het huiswerk in verschillende kleine porties te verdelen met rust er tussendoor
48. Veel tijd nodig voor huiswerk (ten koste van vriendschappen en hobby's)	<ul style="list-style-type: none"> Huiswerkbegeleiding door ouders, externe begeleiding of huiswerkinstituut. Bespreek op school de mogelijkheid om dispensatie te krijgen voor een moderne vreemde taal

Vreemde talen - Vrijwel alle dyslectische kinderen hebben moeite met het leren van de vreemde talen. Voor het basisonderwijs beperkt zich dit vaak tot het Engels. De problemen van dyslectische scholieren kunnen de *spelling en uitspraak*, *het leren van woordjes* en *het leesbegrip* betreffen. Ook andere aspecten van de taal, zoals de grammatica, kunnen door de fonologische problemen, de woordvindingsproblemen en de geheugenproblemen moeite opleveren.

Vreemde talen	Tips
49. Moeite met woordjes leren voor de vreemde talen	<ul style="list-style-type: none"> Vraag of de software van de methode op school ook een thuisversie heeft en schaf die aan. Dit werkt nog beter dan software die niet bij de methode hoort. Vreemde taalwoorden leren via de computer. Dit geeft uw kind een stuk zelfstandigheid in het leren (www.teach2000.nl, www.wrts.nl). De woorden laten voorlezen zodat de juiste uitspraak wordt verbonden met de juiste schrijfwijze. Tekeningen laten maken bij woordjes Kleur gebruiken bij het leren van woordjes
50. Moeite met de spelling van woorden	<ul style="list-style-type: none"> Door uw kind te stimuleren zijn aanpakgedrag te veranderen (denk aan: eerst DENKEN – DOEN – NAKIJKEN) zal hij zich een kritische werkhouding eigen kunnen maken. Dus door zich steeds af te vragen “Aan welke regel moet ik denken?” en deze vervolgens op te zoeken, beklijft de regel beter en zal hij deze op den duur automatisch toe gaan passen. Laat uw kind de spellingregels opschrijven in een speciaal geheugenschriftje www.ezelsbrug.nl Kijk de teksten van uw kind (in overleg) na Ook Nederlandse woorden oefenen met www.wrts.nl
51. Moeite met het uitspreken van gelezen woorden, daardoor de woorden niet herkennen	<ul style="list-style-type: none"> Zorg voor spraakondersteunende software op de computer/laptop die woorden voor uw kind voorleest met de juiste uitspraak Als u zelf goed bent in talen: lees teksten en

	woorden voor <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van de Readingpen met 'Text to speech' mogelijkheden
52. Moeite met het leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> • Laat uw kind thuis BBC kijken met Engelse ondertiteling (teletext 888) • Tekst voorlezen waardoor de uitspraak geen belemmering meer vormt voor de woordherkenning. • Leer uw kind eerst de titel en de eerste zin van elke alinea te lezen. Dan is de grote lijn van de tekst vaak al duidelijk. Onbekende woorden kunnen dan makkelijker worden 'geraden'. • Laat uw kind een film op DVD bekijken met de ondertiteling van de taal waarin de film is gemaakt
53. Kleine woordenschat in de vreemde taal	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren van kijken/luisteren naar Engelstalige tv-programma's (teletext 888 voor Engelse ondertitels) en films • Een baantje in de zomervakantie in het betreffende land • Uitwisseling met leerlingen uit buitenland.

Andere problemen – Ook bij andere vakken, zoals rekenen, en buiten het schoolse bereik kunnen er aan dyslexie gerelateerde problemen optreden.

Let op: niet alle problemen die uw kind heeft, zijn op dyslexie terug te voeren!

Andere problemen	Tips
54. Automatiseren (bijv. tafels van vermenigvuldiging)	<ul style="list-style-type: none"> • Bij onvoldoende vooruitgang hulpmiddel laten gebruiken (bijv. een geheugenschriftje of een regelkaart). • Oefenen met software. Automatiseringsproblemen kunnen alleen opgelost worden door extreem veel te oefenen en dit ook vaak te herhalen.
55. Automatiseren van nieuwe vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> • Losse feiten leren aan de hand van tekeningen, associaties en ezelsbruggetjes (www.ezelsbrug.nl).
56. Memoriseren (topografie, feitenkennis, stampwerk)	<ul style="list-style-type: none"> • Hulpmiddelen inzetten zoals www.overhoor.nl
57. Leren van namen van nieuwe klasgenoten, docenten	<ul style="list-style-type: none"> • Oefen de namen m.b.v. de klassenfoto
58. (Huiswerk) organiseren en plannen	<ul style="list-style-type: none"> • Weekplanners zijn te downloaden via www.lereniseenmakkie.nl . • Stimuleer agendagebruik. • Breng structuur aan in het leven van uw kind. Vaste tijden voor eten, slapen, t.v.-kijken etc. • Gebruik thuis een time-timer of een kleurenklok
59. Metacognitie (leren van je eigen studiegedrag)	

60. Vermoeidheid door extra inspanning die het ongeautomatiseerd lezen / schrijven / werken vergt	<ul style="list-style-type: none"> • Verdeel het huiswerk in stukjes met rust ertussen. • Laat thuis eerst even stoom afblazen
61. Vermoeidheid door de extra tijdsinspanning die nodig is om een taak tot een goed einde te brengen	<ul style="list-style-type: none"> • Verdeel hetgeen gedaan moet worden in meerdere stukken met rust ertussen
62. Problemen t.g.v. tweetaligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Ook NT-2 kinderen kunnen dyslectisch zijn. De diagnose is echter moeilijk te stellen aangezien de achterstand vaak een gegeven is. Er zijn (nog) geen speciale normeringen bekend voor NT2-kinderen m.b.t. diagnostische toetsen.

Problemen vanuit comorbiditeit. In de praktijk zien we een aantal problemen vaak samen voorkomen met dyslexie. Dit noemt men comorbiditeit.

Deze problemen maken niet direct deel uit van de dyslexie maar compliceren de situatie wel. In de maatregelen die met de leerling getroffen worden moet vaak wel rekening gehouden worden met deze additionele problematiek.

Problemen vanuit comorbiditeit	Tips
63. Slecht handschrift	<ul style="list-style-type: none"> • Vanaf <u>begin groep 4</u> zoveel mogelijk laten werken op de tekstverwerker, kinderen kunnen dan laten zien waartoe ze werkelijk in staat zijn. Dyslectische kinderen vroegtijdig aanleren om hier mee te werken (niet persé 10-vingers blind).
64. Zeer veel moeite met typen	<ul style="list-style-type: none"> • Dragon kan een optie zijn (spraak naar tekst)
65. Aandachtsproblemen in brede zin	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor een rustige werkplek in huis. Dit hoeft niet altijd de kamer van uw kind te zijn. • Bied rust en structuur in het dagelijks leven van uw kind.
66. Contactproblemen	
67. Moeite met de interpretatie van impliciete boodschappen die docenten afgeven (indirect/figuurlijk taalgebruik)	
68. Problemen met rekenen en wiskunde	
69. Geïsoleerd zijn in de groep	
70. Brede taalontwikkelingsproblematiek met zwakke woordenschat en problemen met lees- en luisterbegrip	<ul style="list-style-type: none"> • Indien u hiervan een vermoeden heeft is het raadzaam een logopedist een screening te laten uitvoeren.

Interessante websites:

Voor gesproken boeken:

www.dedicon.nl

www.anderslezen.nl

www.fnb.nl

www.123luisterboek.nl

Voor informatie:

www.dyslexie.nl

www.steunpuntdyslexie.nl

www.stichtingtaalhulp.nl

www.letop.be (de Belgische dyslexiesite)

www.ikhebdyslexie.nl

Voor uitwisseling met andere ouders:

www.balansdigitaal.nl

Voor leer- ideeën:

www.lereniseenmakkie.nl

www.ezelsbruggetjes.nl

www.beterspellen.nl (ook als App: elke dag op computer of mobiel een paar opgaven)

Voor ondersteunende software:

www.lexima.nl

www.optidact.nl

www.bellcraft.com/deskbot/ (gratis voorleessoftware voor op de computer of laptop)

www.leesvoer.be (over de i-Pad als ondersteuning bij dyslexie)

Voor typeles met dyslexie:

www.typingmaster.nl

www.tytopia.nl

www.instituutpica.nl/dyslexie

Voor oefenen van woordjes:

www.overhoorweb.nl

www.wrts.nl (ook als App)

www.teach2000.nl

www.woef.nl

App's:

Dragon Dictation (spraak naar tekst; verbeterde versie van Dragon Natural Speaking)

Dyslexie App (Apple Store)

WrtsMobile (androïd en Apple Store)

www.digischool.nl

Beter Spellen

Nu Beter Engels

Terry van de Beek www.dyadon.nl

i.o.v. Rietveld Lyceum